

KONCERT FOR SKRAMMEL OG ORKESTER

Anders Koppel, 2008

En introduktion til undervisning i og formidling af ny kompositions- musik for børn (3. – 5. klasse)

”Musik er nonverbal - derfor har vi brug for at komme i nærkontakt med den, opleve den, undersøge den og sammen udvikle et sprog, således at vi kan samtale omkring dette nonverbale medie og samtidig deltage aktivt i at spille musik: Hvad vil musikken, hvis den vil noget og hvad kan vi bruge den til?”

INDHOLD:

side 4	Beskrivelse af cd-bookletten
side 6	Der er fokus på følgende punkter fra fælles mål (4. klasse)
side 7	1. sats af ”Koncert for skrammel og orkester” af Anders Koppel.
Side 8	2. sats af ”Koncert for skrammel og orkester” af Anders Koppel.
Side 10	3. sats af ”Koncert for skrammel og orkester” af Anders Koppel.

Beskrivelse af musikken fra cd-bookletten:

”Et flaskespil af saft-, olivenolie- og kakaoflasker. En terrasseflise-xylofon og en nedløbsrørs-bas. Disse usædvanlige slagtøjsinstrumenter er hovedelementer i Anders Koppels Koncert for skrammel og orkester. Anders Koppel har skrevet koncerten i samarbejde med trash.dk. Værket er formet som en klassisk koncert, hvor orkester og solister udfordrer hinanden og taler sammen, men koncerten er også drillende og virtuøs leg med lyde. De tre solister i trash.dk spiller solostemmerne udelukkende på hverdagsting, der normalt ikke anvendes som musikinstrumenter. Orkesteret svarer, akkompagnerer og opfører til leg. Koncerten for skrammel og orkester bryder grænserne mellem det klassiske og rytmiske univers, mellem det rå og det sarte og ikke mindst mellem etablerede instrumenters lydunivers og de lyde, der omgiver os alle i det daglige liv. Advarsel: Man kan blive inspireret til selv at begynde at eksperimentere....”

Denne lille appetitvækker fra cd'en beskriver meget fint nogle facetter ved det, vi skal prøve at udfolde i denne undervisningsguide. Guiden er i løbet af studieåret 2011-2012 blevet udviklet af studerende og undervisere ved Læreruddannelserne i Hjørring og Aalborg via et samarbejde med forskellige skoler i Nordjylland, bl.a. Klostermarksskolen og Haverslev skole. Materialet er blevet afprøvet.

Formålet med guiden er at danne udgangspunkt for en forberedelse af skoleeleverne/børnene til skolekoncerterne med Aalborg Symfoniorkester i Nordjylland i efteråret 2012 og er samtidig et forsøg på at lave en mulig vej til at arbejde med et kompliceret undervisningsområde i musikundervisningen i folkeskolen – nemlig ny kompositionsmusik.

Skolekoncerterne sker i samarbejde med Symfoniorkesteret, stomp- og performancegruppen trash.dk, lærerstuderende og undervisere ved Læreruddannelsen i Hjørring og Aalborg (UCN).

Musikforståelse som undervisningsområde danner således hovedbaggrund for dette hæftes indhold. De to andre store undervisningsområder fra de centrale kundskabs- og færdighedsområder, musikudøvelse og musikalsk skaben indgår også som en del af de undervisningsforløb, der er afprøvet og beskrevet i projektet. Materialet henvender sig primært til folkeskolens 3. – 5. klasse, men kan også inspirere til at arbejde med området både med mindre og større børn.

Musik er en del af vores kultur og bliver skabt som billede på og af den samtid, som den er opstået i. I dag bliver vi bombarderet med musik fra utallige medier, varierende i genre lige fra prædefinerede spillelister på radioens P3 over diverse tv-programmer som X-factor og Voice til P2's mere musikkompositions-relaterede lydflade, hvilket gør at der brug for også at prioritere formidling af og indsigt i lidt sværere musikgenrer. Den nye kompositionsmusik kan være svært tilgængelig både for de voksne, undviserne og eleverne. Vi, studerende og lærere ved Læreruddannelsen Aalborg og Hjørring, har derfor sammen med Aalborg Symfoniorkester og trash.dk valgt at sætte fokus på Anders Koppels værk ”Koncert for skrammel og orkester” fra 2008.

Det har vi gjort ud fra følgende kriterier:

- Værket er skabt i vores samtid, komponeret af en professionel kunstner
- Værket tager udgangspunkt i kompositionsmusikkens tradition
- Værket er skabt med fokus på en kombination af ”hjemmelavede” instrumenter (skrammel/trash) og symfoniorkestrets instrumenter
- Værket har specielt fokus på rytme og lyde fra ”alternative” lydilder
- Værket er skrevet til lokale musikere (Aalborg Symfoniorkester og trash.dk)
- Værket har ingen tekst (nonverbal), inkluderer børnesangsmotiver, indeholder genkendelige harmonisammensætninger og har en passende længde i tid (er ikke ”for langt”)

Specielt punkt nr. 4 gør at værket bliver interessant sat i sammenhæng med undervisning af børn. Ikke mange børn mestrer et instrument som 9-12 årige, og de har derfor nemmere ved at relatere en egen aktiv relation til musik via rytme-instrumenter og via eksperimenter med rytmer og lydfrembringelser på deres egen krop (bodypercussion). Her er værkets kompositionside tæt på børnenes erfaringsgrundlag, idet det tager udgangspunkt i netop "enkle" rytmer og "hjemmevante" lydkilder som eksempelvis: Gryder, savklinger, flasker, rør, træpinde og cykelringklokker. Der er ligeledes tale om at børnene fortrinsvis benytter sig af grovmotorikken og ikke finmotorikken.

Musikforståelse:

Der arbejdes med udgangspunkt i to forskellige lyttemåder til alle 3 satser, som opfylder hvert deres område i forhold til musikforståelse.

- **Associativ lytning:** Den associative lytning sætter barnets umiddelbare oplevelse af værket i centrum. Det kan enten komme til udtryk ved at børnene fortæller om deres oplevelse af musikken, eller at de giver udtryk for oplevelsen gennem en tegning eller et maleri, eller ved omsætning af oplevelsen til et stykke drama. Det er vigtigt at pointere, at der ikke er noget facit inden for den associative lytning, så alle børnene kan komme på banen med deres oplevelser, tanker og idéer.
- **Formal lytning:** Den formale lytning sætter selve musikken, dets indhold, opbygning og instrumentarium i centrum. Her skal børnene koncentrere sig om at analysere musikken og få sat musikfaglige termer på de musikalske facetter i musikken. Der kan arbejdes med form, puls, rytmik, harmonik, melodik, dynamik, frasering, genre, etc. og det instrumentarium som benyttes i det pågældende stykke musik. At få italesat musikken via faste sproglige termer medfører, at der vil være et facit på mange af tingene vedrørende musikken.

Musikalsk skaben: I musikalsk skaben har vi hentet inspiration i "Byggestensmetoden". En metode som ofte er brugt i arbejdet med børns møde med kompositionsmusik. Den blev opfundet i England af Richard McNicol, som benyttede metoden i samarbejde med London Symphony Orchestra. Musikprofessor Mogens Christensen har været den store eksponent for metoden i Danmark. Vi har også hentet inspiration i Lars Bondes rytmeboks, fra hans materiale "A Kom Po No". En enkel og overskuelig måde at få sat rytmer ind i et system, der næsten umiddelbart kan benyttes af vores målgruppe.

Fakta omkring værket og komponisten:

Værket indeholder tre satser:

- 1) Moderato: 4/4
- 2) Andante – Allegro – Andante: 3/4
- 3) Allegro con brio: 4/4

Forskellige tilgangsvinkler i arbejdet med værkets tre satser er kronologisk beskrevet i det følgende og kan forhåbentlig blive til inspiration for arbejdet med børnene og musikken.

Præsentation af komponisten Anders Koppel, født 17. juli 1947:

- Stifter af Savage Rose sammen med broderen Thomas Koppel
- Spiller med i gruppen Bazaar sammen med Peter Bastian og Flemming Quist Møller
- Komponist på filmen "Jungledyret Hugo"

Præsentation af Aalborg Symfoniorkester kan findes på dets hjemmeside aalborgsymfoni.dk og Chopingo på chopingo.dk

Værkets kompositionside er tæt på børnenes erfaringsgrundlag, idet det tager udgangspunkt i netop "enkle" rytmer og "hjemmevante" lydkilder.

Der er fokus på følgende punkter fra fælles mål (4. klasse)

Musikforståelse:

- lytte opmærksomt til musik med tydelige karakteristika
- udtrykke oplevelse af musik nuanceret og bevidst i ord, billeder og bevægelse
- gøre rede for formforløb og stemning i små musikstykker på baggrund af elementer som dynamik, klangfarve og motiver

Musikalsk skaben:

- anvende krop, stemme, musikinstrumenter og andre klangkilder i skabende musikalsk arbejde
- arrangere enkle musikalske forløb sammen med andre
- udføre enkle improvisationer som del af et musikalsk forløb

Musikudøvelse:

- deltage opmærksomt og med bevidsthed om egen rolle i fælles musikalsk udfoldelse
- deltage i sammenspil med varierede rytmer og stemmeforløb
- spille enkle melodiske forløb efter gehør og med støtte af notation
- anvende musikinstrumenter fra forskellige instrumentgrupper i enkle sammenspilsarrangementer.

Idéer til arbejdsformer:

- Arbejd fortrinsvis med korte stykker af musikken
- Veksl mellem arbejde i den store gruppe og i arbejde små grupper

Vi forsøger at aktivere børnene indenfor alle områderne. Musikforståelse, musikalsk skaben og musikudøvelse

I. sats af ”Koncert for skrammel og orkester” af Anders Koppel.

Varighed: 4:09 min.

De enkelte aktiviteter kan tage kortere eller længere tid

1) Sammenspil, der kvalificerer lytteoplevelsen

De indledende rytmer i satsen kan indstuderet og spilles af eleverne enten på de i partituret angivne ’instrumenter’ eller på selvavede eller fundne lydkilder. Eventuelt kan børnene spille sammen med orkestret i starten af satsen. Som med enhver anden form for arbejde med rytmeinstrumenter i skolen kan disse rytmer også anvendes til forskellige former for bevægelsesaktiviteter eller som underlægning til sange eller de kan indgå i en sammenspilssituation. Arbejdet med rytmerne vil give børnene en indgang til at forstå musikken, fordi de kender den (eller begyndelsen i hvert fald), og det vil styrke lytteoplevelsen.

2) Musik og historie

Der kan digtes en historie, hvor musikken passer til. Til starten af I. sats kunne det f.eks. være noget i retning af dette:

”På genbrugspladsen. Det er nat. Nattevagten har gået sin sidste runde og konstateret, at alt er stille. Mørket indhyller alle containerne, så de bliver som store uhyggelige skygger. Fra et sted i det fjerne kan man ud af stilheden pludselig høre en flaske (af glas – ikke en af dem i plastik). Det er som om den siger: ”Hvorfor skal jeg smides ud? Jeg er kun brugt én gang, jeg kan da sagtens fyldes op! Jeg er frisk og frejdig.” Flaskens klage bliver besvaret af en gryde (takt 5): ”Ja, og hvad så med mig? Jeg er kun blevet brugt én gang! Risengrød, den blev fantastisk god og skulle bruges juleaften. Den brændte kun lidt på, og det gjorde da ikke noget!” Den store vaskebalje havde hørt snakken og åbnede sine øjne (takt 7). Flasken sagde (takt 9): ”Jeg var sådan en glad lille flaske og havde glædet mig til at mærke de varme læber fra en lille dreng én gang til. Det var kanon fedt!” Den store vaskebalje, en lille fræk spand af zink samt en skraldespand blandede sig nu i samtalen (takt 13): ”Det er pisse-uretfærdigt at folk bare smider os væk, selv om vi er gode nok.”

3) Stomp i klassisk musik

I relation til Koppels skrammelmusik kan der arbejdes med stomp (som er beskrevet andetsteds i denne guide). Nu forsøger vi at overføre stompkonceptet til andre typer klassisk musik, hvor eleverne spiller rytmer fra mere eller mindre hjemmelavede instrumenter på musikken. Musikken kunne f.eks. være:

- Ouverture til Wilhelm Tell, Rossini
- Valkyrieridtets, Wagner
- Can-can, Offenbach
- Bolero, Ravel

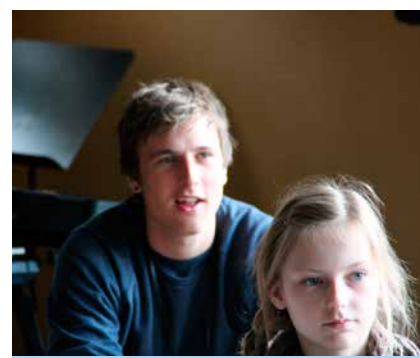
4) Lyt efter skrammelinstrumenter

I løbet af I. sats høres de karakteristiske skrammelinstrumenter, nogle som er høje og lyse i lyden, nogle i et mellemlige og nogle er dybe. I indledningen kan man høre de forskellige lyde separat. Klassen deles i tre grupper, som hver især får en lyd, de skal holde særligt ’øre’ med. De tre grupper laver sammen en række bevægelser, som afspejler musikinstrumentets karakter. Når musikken spiller, skal grupperne bevæge sig, når de kan høre deres lyd. Vælg eventuelt et lille stykke af satsen ud, som i særlig grad lægger op til at realisere idéen (f.eks. starten), og lad børnene lytte til musikken flere gange, så de til sidst næsten kan huske den udenad.

5) Kendskab til instrumenter

Gennemgang af de instrumenter der udover skrammelinstrumenterne indgår i musikken. Hvordan lyder de? Hvilken stemning? Glissando i strygerne. Lyt til glissando i strygerne i takt 25/26. Forklar hvad det betyder. Snak med børnene om hvilken stemning, der ligger i et glissando og lyt derefter til andre glissandi i musikken. Det kunne også handle om andre typer instrumenter. Den dybe basun, som lyder næsten som en bøvs. Kan børnene høre den? Fløjtes triller. Hvordan lyder de, og hvor kan man høre dem, og hvilken stemning er der i dem?

Arbejdet med rytmerne vil give børnene en indgang til at forstå musikken, fordi de kender den (eller begyndelsen i hvert fald), og det vil styrke lytteoplevelsen.

2. sats af ”Koncert for skrammel og orkester” af Anders Koppel.

Varighed: 3:47 min.

2. satsen er en spændende sats, hvor der skiftes mellem vidt forskellige stemninger. Den er i 3-delt taktart, hvilket er en dejlig variation i forhold til al den musik, vi ellers hører.

Satsen rummer spændende temposkift og sjove opbremsninger. Der er hurtige løb i træ- og messingblæsere, der kan sætte fantasien i gang hos eleverne.

Fokuspunkter for 2. satsen:

- Satsen har mange opbremsninger i musikken undervejs (Ritardando og ritardando molto)
- Kontrasten mellem en legato-melodi og en melodi med stacceret karakter.
- Hurtige løb – fløjter, klarinetter, horn.
- Pauser i musikken:
[Tid: 1:25-1:29] Generalpause
[Tid: 2:36-2:38] mindre pause
[Tid: 3:07-3:15] kun solisten høres

Satsen kan med fordel opdeles i mindre dele:

0 – 1:02	1. del i 3/4. Andante (Roligt, noget langsomt). Legato-melodi
1:02 + 1:37	2. del i 3/4 + 6/8. Allegro (hurtigt) Melodien har en del staccerede toner (fra 1:37)
2:38 – 3:15	3. del i 3/4. Tempo imo. Legato-melodi vender tilbage
3:15 – 3:32	4. del i 3/4. Allegro assai (meget hurtigt)
3:32 – 3:47	en lille sjov slutning. Musikken slutter ”åbent”

Lyt indgående til en eller flere af disse dele. Dette opnås gennem lytteopgaver, så det er nødvendigt med gentagne lytninger. Dermed bliver musikken gradvist mere og mere velkendt, og eleverne vil opdage nye detaljer i musikken.

Anvendelse af 2. sats / Lytteopgaver

Tegn / mal billeder til musikken

Lyt gentagne gange til det første minut af 2. satsen [0 - 1:08] og tegn / mal et billede.

Lyt til den efterfølgende hurtige del [1:08 - 2:08] og lav et nyt billede.

Tal derefter om forskellen mellem billederne, og hvad det er i musikken, der gør billederne forskellige.

Skriv en fælles historie til musikken

Lyt til en lille del af satsen. [Tid: 0 – 1:02] Skriv historiens start på tavlen. Forhåbentlig bliver eleverne nysgerrige efter at høre, hvordan musikken fortsætter.

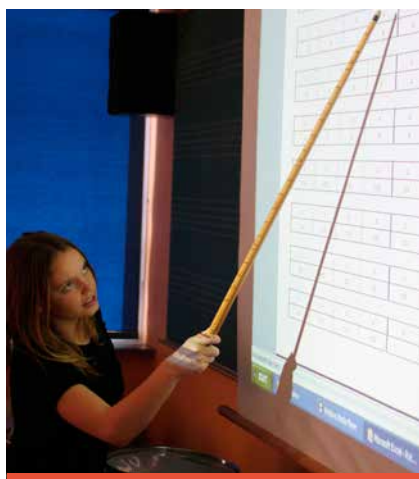
Lyt derefter [Tid: 1:08 – 2:08]

Læreren kan være med i processen med at skrive historien uden på forhånd at have lyttet indgående til musikken først.

Historien kan efterfølgende

- **Mimespilles** ledsaget af musikken.
- Udvides med en **lydkulisse** inspireret af lyde fra satsen. Dette kan så nedenfor både bruges til historien og mimespillet
Lydene kan være fra instrumenter, eleverne selv har lavet. Også krop og stemmelyste kan bruges.
Stil faglige krav om temposkift, ritardandi samt en eller flere pauser.

Satsen rummer spændende temposkift og sjove opbremsninger. Der er hurtige løb i træ- og messingblæsere, der kan sætte fantasien i gang hos eleverne.

- **Mimespil (uden fælles historie)**

De mange ritardandi, stemningsskift mv. gør musikken interessant at arbejde med kropsligt. Få eleverne til kropsligt at vise de tidligere nævnte fokuspunkter.

- **Dirigent-leg**

Inspireret af satsens temposkift og opbremsninger kan eleverne prøve at dirigere klassen, der spiller på xylofoner.

Diriger løb op og ned på xylofoner.

Lad tempoet langsomt stige og falde.

Lav pauser.

Brug elevernes arbejde med historier, dramatiseringer og / eller mimespil til at få eleverne til at beskrive med deres egne ord, hvad de hører i musikken. Kobl gerne faglige betegnelser på som tempo, ritardando m.m.

Det er vigtigt, at læreren undervejs spørger ind til elevernes arbejde, så de retter deres opmærksomhed mod musikken.

Inspireret af Magne Espeland kan forløbet evt. tænkes i følgende faser: præsentationsfasen, aktiveringsfasen med lytteopgaver, fremvisningsfasen, bearbejdningsfasen og evalueringsfasen.

Det er vigtigt, at læreren undervejs spørger ind til elevernes arbejde, så de retter deres opmærksomhed mod musikken.

Det er vigtigt at børnene oplever musikken gennem aktiv deltagelse.

3. sats af "Koncert for skrammel og orkester" af Anders Koppel.

Varighed: 5:33 min.

Formål: I denne sats skal eleverne i direkte sammenspil med musikken. Dette opnås via rytmeinstrumentbygning, selvskabte rytmeskemaer og sammenspil med satsen.

Eleverne skal således lave deres egne rytmeinstrumenter, finde på egne rytmer og sætte dem ind i et rytmeboksskema og endelig spille med på det første stykke af satsen (hertil er der som eksempel præfabrikeret et rytmeskema her i guiden på s. 12). Ydermere skal eleverne til en start omsætte indtryk fra musikken til en tegning eller et maleri.

Satsen indeholder mange spændende musikalske elementer som er genkendelige og kan identificeres af børnene. Især start-vampen (sekvensen) som går fra G-dur over Em og Am til D-dur (|G|Em|Am|D|) i takt 1 – 12 og 15 - 30 vil kunne benyttes til mange kendte melodier. Basfiguren spilles af trash.dk på lange elektriskerrør og kan imiteres ved hjælp af de små rør "Boomwhackers", som kan købes i en musikforretning. Man kan også selv eksperimentere med at fabrikere dem. Desuden består satsen fortrinsvis af 4 takters sekvenser, som det er muligt at tage ud og arbejde specifikt med. Vi anbefaler at man tager de første 12 takter, holder pause i takt 13 og 14 og så igen benytter takt 15-30 til at lave rytmer til. Læg også mærke til drillesangsmotivet i fløjterne i t. 80-81 og t. 84-85 og tilbagevenden til introduktionssekvensen fra t. 95.

Forslag til progression

1. trin: Lytning, instrumentidentifikation, indtryk og instrumentbygning

1. Introduktion af formålet. Eventuelt vise en video med trash.dk og Aalborg Symfoniorkester.
2. Eleverne skal høre satsen et par gange og tegne/male deres indtryk af musikken på et stykke papir.
3. Snakke om det de har tegnet og hvad de tænkte på og relatere det til musikken: Hvad var det der gjorde at de kom til at tænke på det? Måske hurtige violiner som lød som nogle mus (takterne 15 og 17) og horn t. 23 og 24.
4. Høre satsen igen. Snakke om hvad det er for nogle instrumenter vi kan høre, eller hvad man tror man kan høre.
5. Eventuelt besøge chopingo.dk og se/lytte til instrumenterne
6. En gennemgang mere af satsen, hvor de skal lytte efter om de kan høre nogle nye instrumenter.
7. Snakke om hvordan man kan lave et instrument
8. Lektie: at finde/lave eget instrument til næste gang.

2. trin: Puls- og rytmetræning, rytmebokse, lave rytmer

1. Gå slavetrin med forskellige rytmer og klap/slag/knips mm. Læg vægt på at sige 1,2,3,4
2. Gennemgang af rytmeskema med rytmeleg (se evt. side 12).
3. Opdeling i gruppe af 4-5 stykker. Alle får et rytmeskema, hvor der er en rytme de skal spille. Prøver flere forskellige rytmer (rottere).
4. Eleverne prøver selv at lave en rytme, de skal spille.
5. Grupper laver en lille rytmesang på deres instrumenter. De bestemmer selv lyden, må gerne hjælpes af læreren.
6. Hver gruppe optræder for de andre med deres nummer.

3. trin: Puls- og rytmetræning, lave rytmer, spille med på satsen, dirigere

1. Slavetrin, lave en lille kort sjov intro som opfrisker sidste seance.
2. Introduktion til hvilke fire instrumenter undervisningsguiden har valgt at bruge i forbindelse med arbejdet med rytmeskemaer (side 12).

3. Opdeling i fire grupper. Hver gruppe tager ét instrument og spiller de 16 takter på side 12.
4. Alle grupper prøver de forskellige instrumenter (roterer).
5. Eleverne skal nu prøve at spille på instrumenterne til musikken. De roterer så de får prøvet alle fire instrumenter til musikken. Rytmeskemaet bliver vist via projektor eller overhead.
Der skal være en dirigent til rytmeskemaet. I starten en lærer, derefter kan eleverne godt overtage jobbet med lidt hjælp til, hvornår de skal sætte det i gang.

Deltagere og skribenter i projektet:

Lærerstuderende fra UCN, Aalborg og Hjørring:

Søren Gaust, Marius Schütz Sørensen, Jeppe Vad Christensen, Helle Haukrogh, Liselotte Hansen, Simon Johst Iversen, Rasmus Kromann, Mark Holler

Aalborg Symfoniorkester:

Mette Storgård Jensen

Undervisere fra Læreruddannelsen:

Helle Vinther Hansen, Jens Stig Olsen, Christian Vardinghus-Nielsen (© foto)

Besøg chopingo.dk og få mere inspiration

Hvis du ikke har cd'en Skrammel og Tis, kan den købes for kr. 120 på aalborgsymfoni.dk

Stokke: X
Spande: □

Glas / metal: O
Shaker: Δ

Rytmeskema fra takt 15 – 30:

1	2	3	4	1	2	3	4
O	X		Δ	O	X		Δ

1	2	3	4	1	2	3	4
O	X		Δ	O	X		Δ

1	2	3	4	1	2	3	4
Δ	X	Δ	X	Δ	X	Δ	X

1	2	3	4	1	2	3	4
Δ	X	Δ	X	Δ	X	Δ	X

1	2	3	4	1	2	3	4
X □	X O	X □	X O	X □	X O	X □	X O

1	2	3	4	1	2	3	4
X □	X O	X □	X O	X □	X O	X □	X O

1	2	3	4	1	2	3	4
X □	X O	X □	X O	X □	X O	X □	X O

1	2	3	4	1	2	3	4
X □	X O	X □	X O				X □ O Δ